

УДК 796.5

Любов Малик, кандидат економічних наук, доцент
Національного лісотехнічного університету України

ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ ТА ІСТОРІЯ ТУРИСТИЧНИХ ВИЗНАЧЕНЬ І ОСНОВНИХ КОНЦЕПЦІЙ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті висвітлено аспекти становлення та розвитку туристичної індустрії, показано туристичні ресурси Карпатського регіону та необхідність підготовки майбутніх фахівців до туристичної діяльності в народногосподарському комплексі ринкової економіки.

Ключові слова: туристичні ресурси, Карпатський регіон, туристи, дубина, скиба.

Літ. 18.

Любовь Малык, кандидат экономических наук, доцент
Национального лесотехнического университета Украины

ТУРИСТИЧЕСКИЕ РЕСУРСЫ И ИСТОРИЯ ТУРИСТИЧЕСКИХ ОПРЕДЕЛЕНИЙ И ОСНОВНЫХ КОНЦЕПЦИЙ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье рассматриваются аспекты становления и развития туристической индустрии, показано туристические ресурсы Карпатского региона и необходимость подготовки будущих специалистов к туристической деятельности в народнохозяйственном комплексе рыночной экономики.

Ключевые слова: туристические ресурсы, Карпатский регион, туристы, дубина, ломоть.

Lubov Malyk, Ph. D. (Economics), Docent
Ukraine National Pedagogical University

TRAVEL RESOURCES AND HISTORY OF TRAVEL DEFINITIONS AND THE MAIN CONCEPT OF TOURISM ACTIVITY

In the article described aspects of formation and development the tourism industry, showed the travel resources of Carpathian Region and necessity of training future specialists for tourism activity in economic complex of market economy.

Keywords: travel resources, Carpathian region, tourists, dubyna, skyba.

Актуальність проблеми. Дуже важливе значення для розвитку міжнародного та внутрішнього туризму мають туристичні ресурси, які є основною метою подорожей. Саме тому вони зумовлюють і визначають найважливіші економічні показники туризму, такі як кількість туристів, ціна за послуги, географія подорожей, тривалість перебування, готельне і транспортне забезпечення, загальна природнича характеристика територій, екологічна ситуація, рекреаційна територія та ін. Внаслідок цього туристична привабливість країни, та комерційна діяльність в галузі туризму передбачає всеохоплюючий облік туристичних ресурсів як у загальних чинниках по країні окремих регіонах, відзначає А.Ю. Александрова [1].

Туристичні ресурси можна розділити на такі групи:

- *рекреаційні (природні) ресурси* – унікальні явища неживої природи, печери, водоспади, скеллі, заповідники, гори, річки, моря, лікувальні води, кліматичні умови та бальнеологічні можливості.

В нашому дослідженні взято один із об'єктів національного природного парку “Соколівські Бескиди” (далі НПП), що представляє велику привабливість для туристичних потоків, вивчення та пізнання рослинності, флори, фауни, ландшафті, або так звана “нежива природа” (орографія, геологічна будова, гідрологія та ін.) [4].

Соколівські Бескиди – розміщені в Карпатах – це велика й складана гірська екологічна система, яка впливає на формування клімату значної території як нашої країни так і континенту в цілому. У Карпатах зосереджено більше половини видів флори і фауни країни, а лісові та водні ресурси цього краю здавна визначають розвиток багатьох галузей народного господарства України та мають привабливий феномен для туристично рекреаційної індустрії [6].

Карпати мають вигляд вигнутої на північний схід дуги, що простяглася від р. Морави до ущелини Залізні Ворота на Дунаї. Її довжина близько 1500 км, ширина на північному заході – 240 – 250 км. в центральній частині – 100 – 120 км, на південному сході 350 – 430 км. Середня

висота гір 800 – 1200 м. Найбільші гірські масиви і високі вершини знаходяться у Високих Татрах (Словаччина) і Фегерашських горах (Румунія). А найвищою точкою Карпат є гора Герлаховський Штит або Герлаховка (2655 м), розташована в Західних Карпатах [8].

Аналіз останніх публікацій. Слід відзначити, що окремі аспекти становлення та розвитку туристичної індустрії досліджувалися і висвітлені в науково навчальних роботах авторами: А.Ю. Александрова [1], В.Г. Герасименко [2], Ю.П. Гуменюк [3], Е.Л. Драчева [4], А.П. Дурович [5], Г.М. Зайчук [6], В.Ф. Кияк [7], В.О. Крамарець, Я.І. Дубина [8], О.О. Любіцева [9], Л.О. Малик [10], М.П. Мальська [11], Н.М. Примаченко [12], В.К. Федорченко [15], В.І. Цибух [16], Н.В. Чорненька [17] та ін.

Метою статті – вироблення нової методики навчання та формування у майбутніх маркетологів педагогів високого рівня професійних компетенцій у галузі туристично-рекреаційної індустрії, та формування відповідного рівня професійних компетенцій новітніх педагогічних технологій майбутнього фахівця для ринку праці.

Виклад основного матеріалу. Для туристичної індустрії Карпати є привабливими для спортивного туризму та відпочинку, а також рекреаційної індустрії. Українські Карпати – це центральна і найбільша частина Східних Карпат, які витягнулися на 280 км з північного заходу на південний схід від витоків р. Сан до витоків р. Серету і займає площу близько 24 тис. км².

Для рельєфу Українських Карпат характерні асиметричні хребти: їх південно-західні схили більш похилі, ніж північно-східні. Характерною особливістю є те, що і хребти і основні міжгірські котловини витягнуті з північного заходу на південний схід та складають своєрідну паралельну структуру, прорізану поперечними долинами бурхливих гірських річок. Це середньовисокі гори: середні висоти тут коливаються в межах від 700 до 1500 м, вершини основних хребтів не перевищують 1800 м, а висота найбільшої гори Говерли – 2061 м. Карпатські хребти мають багато зручних перевалів: Ужоцький (9889 м.), Вишівський (941 м.), Яблуницький (931 м.), Ворітський (841 м.), що сприяють доброму автомобільному транспорту переїзди в різні регіони Карпат.

Відзначимо, що із зовнішньо карпатської фізико-географічної області розпочинаються власне Карпатські гори. Вона простяглася смугою завдовжки 260 – 280 км з північного заходу на південний схід і складається з ряду асиметричних хребтів. Долинами річок Зовнішні Карпати

розділені на окремі горні масиви: Східні Бескиди, Горгани, Покутсько-Буковинські Карпати, що різняться один від одного геологічною будовою і складом порід.

Бескиди – це північно-західна найнижча частина Зовнішніх Карпат. Вони простяглися від Ужоцького перевалу до річок Опір та Латориця довгими паралельними хребтами. Переважають висоти 800 – 1000 м, складенні переважно пісковиками, тому вершини хребтів округлені, а долини глибокі. На схід вершини стають вищими і Бескиди змінюються Горганами, що простяглися до річки Прут. Це порівняно високі гори (1400 – 1500 м), вершини яких піднімаються до 1800 м. Хребти простяглися зигзагами, мають численні відгалуження, здебільшого вони короткі, розчленовані поперечними долинами.

Сколівські Бескиди характеризуються більш розчленованим рельєфом з глибокими базисами ерозії (поздовжні хребти мають висоту 1000 – 1350 м). Середньогірні Сколівські Бескиди виділяються добре збереженою лісовою рослинністю, у якій на даний час переважають штучні смерекові насадження. На найвищих вершинах (полонина Параски) трапляються субальпійські угруповання, які внаслідок надмірного паскального навантаження представлені трансформованими варіантами. Частіше верхню межу лісу утворюють високостовбурні букові, смерекові насадження та горобинове криволісся, що свідчить про їх вторинний характер. Сколівські Бескиди мають добру туристичну привабливість. Проходить декілька автомобільних маршрутів, а саме:

- Львів – Самбір – Старий Самбір – Турка – Ужок – Кострина – Турі Ремети – Поляна – Свалява – Мукачево – Ужгород;

- Львів – Стрий – Верхнє Синьовидне – Сколе – Тухля – Матків – Свалява Мукачево – Ужгород;

- Львів – Дрогобич – Борислав – Східниця – Урич – Підгородці – Крушельниця – Корчин – Дубина – Сколе – Свалява – Мукачево – Ужгород;

- Львів – Стрий – Гошів – Долина – Міжгір'я – Хуст – Виноградovo – Мукачево – Ужгород;

- Львів – Стрий – Гошів – Долина – Івано-Франківськ – Коломия – Косів – Верховина – Рахів – Солотвино – Хуст – Виноградovo – Мукачеве – Ужгород.

Таким чином від Львова можна прямувати до Ужгорода різними маршрутами. За с. Любінці розпочинаються гори Карпати, що підносяться над річкою Стрий. Шлях пролягає Бойківщиною – частиною Карпат між Гуцульщиною на півдні, Опіллям на півночі і Лемківщиною на заході.

Бойки, як етнографічна група, відрізняються від своїх сусідів говіркою, побудовою осель, звичаями, традиціями, побутом, а в минулому ще й одягом. Найпоширенішою є думка, що бойки є нащадками давнього слов'янського племені білих хорватів, що оселились в Українських Карпатах, землі яких князь Володимир Великий приєднав до Київської Русі. На міжнародній трасі Київ – Чоп розкинулось с. Верхнє Синьєвидне, яке належить до найдавніших поселень у львівських Карпатах. У Галицько-Волинському літописі йдеться про те, що в 1240 році князь Данило переночував в Синьєвидському монастирі на Золотій горі, повертаючись із поїздки від угорського короля Бели IV. Нині на цій горі розташована церква Собору Пресвятої Богородиці. Наступне селище за Верхнім Синьєвидним – Дубина, відоме тим, що тут зберігся особистий будинок всесвітньовідомої української оперної співачки Соломії Крушельницької, в якому вона любила відпочивати і насолоджуватися природою.

Від Дубини на право за 15 км. розташоване с. Підгородці, яке розкинулось в розлогій долині підвищеного лівобережжя р. Стрий, в басейні її лівих приток п. Кравець і п. Уричанка. Село оточують гори: на сході Пессії (666 м.), на півночі – Ключчина (734 м), на заході – Курячий (Леший) Верх (751 м), на півночі гора Соколів. На заході села знаходиться гора Магура де зараз проводять тренування дельтапланеристи, а із південної сторони від г. Парашки гора Ключчина, яка в майбутньому може стати місцем тренувань гірськолижників, протяжність біля 10 км. На сході розміщена похила гора Коритини, може використовуватися для лижників, які тільки починають освоювати цей вид спорту. Крім цього всі гори, які розміщені біля Пігородців мають запаси бальнеологічних лікувальних вод таких як у Східниці і Трускавці, це біля гори Песій, Ділок, Соколів та ін. [10].

Природні зони. Для місцевості характерна поясність: спочатку переважають буково-ялицеві ліси, що переходять в смереково-ялицеві. За ними простягаються субальпійські луки – полонини з різнобарвними квітами.

Тваринний світ – олені, ведмеді, куниця, вовки, лисиці, вепри, козулі. Птахи (лісові) – орел, каня, глухар, сова, зозуля. Територія села входить в один з не багатьох еколого-чистих куточків України – Карпат. Мінеральні джерела, туризм, літні і зимові види спорту – складові для розвитку туристично-рекреаційної індустрії та подальшого розвитку села екологічно чистого та багатого на природні різноманітні ягоди.

Туристичний в'їзд до Сколе (районний центр)

– міста, розташованого у тихій безвітряній улоговині, оточеній з усіх боків горами. Завдяки щільній мережі рік, яку утворюють притоки річок Стрий та Опір, ця територія є особливо привабливою для літнього туризму.

Територія національного природного парку (НПП) Сколівських Бескид входить до складу зовнішньої антиклінальної зони Карпат та є дуже цікавою в геоморфологічному плані. В межах НПП проходить кілька орієнтованих у північно-західному напрямку хребтів, схили яких побудовані асиметрично: північно-східні, приурочені до виходів твердих порід флішу-круті, південно-західні – пологі.

На території Сколівських Бескид НПП основні тектонічні структури представлені хребтами-скибами. Сколівська скиба фіксується вершинами гір: Ключ, Кучера, перехресна, Діл, Ясенець. Її південно-східні схили переходять у скибу Паршки, яка характеризується найвищими вершинами Сколівських Бескид: гори Паршка, Тимків Верх, Зелена, Оброслий Верх, Великий Верх, Корчанка, Тисовець, Соколів та ін. Дуже масивною є скиба Земулянки з вершинами гір Магура, Буківець, Мутна та ін.

Ознайомитися з особливостями геоморфологічної будови території можна на екологічних стежках та маршрутах, прокладених по хребту г. Парашка (туристичний маршрут м. Сколе – с. Майдан), та маршрут с. Урич – с. Підгородці – с. Коростів, м. Сколе по хребту Ключчина, Лешкин Верх, Тисовець, Парашка.

На території НПП на поверхню виходять стійкі відклади верхньокрейдового і палеогенового флішу, які представлені щільними, середньодрібнозернистими кварцовими чи кварцово-глауконітовими пісковиками, котрі добре виражені у передових частинах насувів та в ядрах антиклінальних складок. Ці виходи стійких пісковиків утворюють цікаві та привабливі геологічні утворення. Найбільш відомими і привабливими для туристів є скелі біля с. Урич, Підгородці, Ямельниця, які утворюють між собою туристичні маршрути. В с. Урич скелі мають назву “Тустань”, залишки фортеці якої збереглися і по нині. За легендами між фортецею Тустань та Гострим Каменем існував підземний хід. В народних переказах ці місця пов'язують з іменем легендарного опришка Олекси Довбуша, зазначають В. Крамарець, Я. Дубина, М. Коханець в роботі [8, 5].

Відзначимо, що прогнози щодо позитивних тенденцій розвитку туризму в кінці ХХ ст. та на початку ХХІ ст. виправдалися. Протягом 2001 року зареєстровано 11,9 млн відвідань України

іноземцями (річний приріст становить 6,2%). В тому числі 5,8 млн туристичних поїздок (приріст 31,8%) та 5,6 млн одноденних поїздок (зменшення на 17,9%) [13].

У порівнянні з 2000 роком у мотивації в'їзду іноземних громадян до України в 2001 році відбулися структурні зміни, причиною яких було значне зростання (+57%, або 1,5 млн осіб) приватних туристичних поїздок одночасно з різким падінням обсягів транзиту (-54% або 2,6 млн осіб).

Громадяни України в 2001 році здійснили 15,6 млн закордонних поїздок (приріст склав 16,4%), в тому числі 9,4 млн туристичних (приріст 8,0%), решта – одноденні відвідання [9], [10].

За схемою розрахунків, рекомендованою ВТО, іноземні відвідувачі щорічно залишають близько 3 млрд доларів США протягом свого перебування в Україні.

З метою підготовки фахівців туристично-рекреаційної індустрії, студентам слід під час лекційного матеріалу як методика викладу спеціального курсу подати всі туристичні визначення та основні концепції туризму, на основі новітніх технологій дидактики із практичним використанням в трудовій діяльності майбутніми маркетологами туристичної індустрії.

Світова туристична організація (ВТО) є провідною агенцією відповідальною за розвиток стандартизованих туристичних визначень, її провідна лінія має обширну історію. Перші рекомендації для стандартизації визначень міжнародного туризму були зроблені в 1937 році Комітетом статистичних експертів короткострокової ліги націй (Комітет туризму країн ОЕСД 1973). Вони визначили міжнародного туриста як лютого відвідувача країну, іншу ніж та, що він проживає, більше ніж 24 години. Комітет статистичних експертів виключив напрямком посилення індивідуальних прибутків займатися працею чи проживання студентів, відвідуючи школи, людей які доїжджають на роботу в міста і які перетинають кордони по дорогах на роботу і подорожуючі, які не зупиняються по дорозі крізь країну, не дивлячись на тривалість фізичної присутності в цій країні [2].

Організації міжнародної спілки офіційних подорожей (ІОТО) відродили і модифікували визначення Комітету у 1950 році включаючи студентів навчальних турів як туристів і специфікою нових типів подорожуючих названо "міжнародними екскурсантами": індивідуальні подорожі для задоволення їх відвідує іншу країну на менше ніж 24 години. Також ІОТО визначив іншу категорію "транзитні подорожуючі", це ті

індивідуали, що проїжджають країну без зупинок, не дивлячись на час що вони проводять в цій країні, чи ті особи, які подорожують країною менше ніж 24 години і роблять тільки короткі не туристичні зупинки. На початку 1950 року **ООН** сформулювала Конвенцію стосовно митних сприяльностей туризму, що поширені ранніми визначеннями туриста точно визначаючих максимальне перебування – шість місяців в додаток до існуючих критеріїв визначень **ІОТО**. Через десять років, в 1963 році Конференція з міжнародних подорожей і туризму **ООН** описала відмінності між "туристами", які перебувають менше ніж 24 години. Ці відмінності є ідентичні до тих, що зроблені **ІОТО** в 1950 році між туристами і екскурсантами. Термінологія стосується цих відмінностей, розглянутих в 1967 році експертною статистичною групою, працюючою під егідою **Статистичної комісії ООН**. Вони запропонували зробити відмінності між "туристами", які зупиняються на ночівлю і денними відвідувачами чи екскурсантами, які не ночують [16].

Проведення концепції над забезпеченням раціональності для тих, що вивчають економіку подорожей і туризму, щоб забезпечити однаковий і технічний рівень і відмінності, з якими зрозумілий аналіз. Для статистичного призначення, більшість широко визнали основні визначення для міжнародних відвідувачів були вперше погоджені **ООН** на конференції з міжнародних подорожей і туризму в Римі 1963 року. Відвідувачі були поділені на:

Туристи – тимчасові відвідувачі країни, які перебувають принаймні 24 години з метою відпочинку чи бізнесу;

Екскурсанти – тимчасові відвідувачі, які перебувають в країні менш ніж 24 години з такою самою метою, але за виключенням транзитних пасажирів.

Незважаючи на пізніші поправки ці визначення досі є важлива форма суті визначень подорожей і туризму [11].

Довкільний туризм, нормально містив в собі подорожі для рекреації чи святкові, спортивні, оздоровчі, релігійні чи навчальні. Переважна більшість світових туристів є ті, які проводять відпустки, але сюди можна також включати відвідування спортивних команд чи мусульманські паломництва до Мекки.

Бізнесовий туризм може включати людей, подорожуючих на дорогих умовах, і ті, що відвідують друзів чи родичів. Бізнесові подорожуючі є в загальному в меншій кількості, ніж ті, що проводять відпустки, але звичайно

витрачається більше на людину, проте відвідування друзів і родичів є дуже важливим для деяких країн.

Більшість країн накладає верхні ліміти тривалості перебування, такі як три місяці, за їхніми визначеннями “міжнародний турист” і це може бути прив’язано до тривалості туристичної візи чи інших наданих дозволів. Це є також використання більшості з рамок визначення “внутрішніх туристів”, проте це є проблема у вирішенні як далеко особа мусить подорожувати від дому, що вважатися туристом чи екскурсантом [17].

Призначенням може бути країна, регіон чи місто, в які відвідувачі подорожують як свій основний об’єкт. Вони можуть відвідувати тільки прості місця чи подорожувати на багато місць. Транзитний напрямок чи посадка є напрямком, який звичайно для транспорту чи зв’язку причин можуть бути відвідані, але не як основний напрямок подорожі. Країна, регіон чи місто, де відвідувачі нормально живуть є часто відомо як генератор чи генераторна площа, до місця призначення це може бути ринок.

Висновки. Отже, вся туристична діяльність будується на відповідних туристичних потоках та концепціях. Туризм є ні феноменом, ні простим набором індустрії. Це є людська діяльність, яка охоплює людську поведінку, етикет ділового спілкування, та формування у майбутніх фахівців туристичної діяльності технологій основ підприємництва, використання ресурсів і взаємозв’язку з іншими людьми, економіку і довкілля, зазначає Н. Примаченко [11]. Це також включає фізичні рухи туристів до інших місць розташування. Проте в більшості, туризм навколо світу є форма рекреації, таким чином розуміється використання вільного часу особи, деякі види туризму є неминуче пов’язані з обов’язками, такими як бізнес чи вимогами здоров’я.

Економіка відіграє роль в багатьох сферах, особливо, де є потреба аналізувати ринкові впливи стосовно попиту туристами постачати продукцію, і в аналізованні економічних впливів і рівнів контролювати ефекти туризму. Також важливо взаємопов’язувати економіку з соціологією, психологією і географією туризму з одного боку, і з іншого боку економіка відіграє роль в плануванні, менеджменті і маркетингу в подорожово-туристичній організації і місце визначенні [3].

1. *Александрова А.Ю. Географія мировий індустрії туризму. Учебное пособие. // А. Александрова. – М.: Узд-во Московського університета, 1998. – 176 с.*

2. *Герасименко В.Г. Основи туристиченского бизнеса: Учеб пособие. // В. Герасименко, – Одесса: Черноморье, 1977. – 160 с.*

3. *Гуменюк Ю.П. Вплив туризму на економічне зростання в Україні. // Ю. Гуменюк. Формування ринкових відносин в Україні, 2004. – №7 – 8.*

4. *Драчева Е.Л. Экономика и организация туризма. Международный туризм: Учеб. пособие. // Е. Драчева, Ю. Забаев, Д. Исмаев. Под. ред. И.Р. Рябовой, Ю. Забаева, – М.: ИНОРУС, 2005. – 576 с.*

5. *Дурович А.П. Маркетинг в туризме. // А. Дурович. – М.: Института дистанционного образования. МЭСИ, 2000.*

6. *Зайчук Г.М. Управління маркетинговою діяльністю в туристичній галузі. Монографія. // Г. Зайчук. – Дрогобич Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2010. – 154 с.*

7. *Кияк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. – Чернівці: Книги – XXI, 2003. – 300 с.*

8. *Крамарець В.О., Дубина Я.І., Коханець М.І., Приндак В.П. Об’єкти неживої природи національного парку “Сколівські Бескиди”, – Сколе, 2005. – 35 с. (-С. 5).*

9. *Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг. Навчальний посібник. // О. Любіцева. – К.: Альтерпрес, 2003. – 436 с.*

10. *Малик Л.О. Економіка і організація формування маркетингової індустрії в Україні. Монографія. // Л. Малик. – Дрогобич, Коло, 2011. – 394 с.*

11. *Мальська М.П., Худо В.В., Цибух В.І. Основи туристичного бізнесу. Навчальний посібник. // М. Мальська, В. Худо, В. Цибух. – К.: ЦУЛ, 2004. – 272 с.*

12. *Примаченко Н.М. Формування маркетингової культури у майбутніх вчителів технологій у процесі навчання основ підприємництва. Монографія. // Н. Примаченко, – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2011. – 218 с.*

13. *Туризм в Україні: Статистичний бюлетень. – К.: – 2001.*

14. *Туризм в Україні: Статистичний бюлетень. – К.: – 2002.*

15. *Федорченко В.К. Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму: Монографія. // В. Федорченко. – К.: Слово, 2004. – 471 с.*

16. *Цибух В.І. Державне регулювання у сфері туризму в Україні. // В. Цибух. Статистика України, 2005. – №1. – С. 80 – 85.*

17. *Чоренька Н.В. Організація туристичної індустрії. Навчальний посібник. – К.: Атака. – 2006. – 264 с.*

18. *Школа І.М. Розвиток туристичного бізнесу регіону: навчальний посібник. // І. Школа. – Чернівці: Книга-XXI, 2007. – 292 с.*

Стаття надійшла до редакції 05.12.2012